

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi, gerekçesi ile birlikte ekte sunulmuştur.

Gereğinin yapılması hususunu arz ederim.

Kamer Genç
Kamer GENÇ
Tunceli Milletvekili

T.B.M.M. BAŞKANLIĞI				
Tali Komisyon				
Baş Komisyon		Anayasa		
Tarih:		15 Haziran 2009		2/474
İ.Y.	Müdür	D.Bşk.	G.Sch.	En.Bşk.
BAŞKAN	<i>CA</i>	<i>Ulu</i>	<i>CA</i>	<i>CA</i>

GEREKÇE

1983 yılında hazırlanan Siyasi Partiler Kanununun bazı hükümlerinin günümüzün anlayışı doğrultusunda demokratik ilkelere uyum açısından eksiklikleri bulunmaktadır. Demokratik ilkelere uygun yeni bir Siyasi Partiler Kanununun yapılması Avrupa Birliği sürecinde uygun olacaktır. Bununla birlikte yeni bir kanun hazırlamanın zorlukları göz önünde bulundurulduğunda, Kanunun demokratik ilkelere uygunluğunu sağlamak gayesi ile öncelikle bazı değişikliklerin yapılması gerekmektedir.

Öncelikle siyasi parti genel başkanlarının toplam görev süresini sınırlayan bir düzenleme Siyasi Partiler Kanununda bulunmamaktadır. Kanunun 15 inci maddesinin ikinci fıkrasında siyasi parti genel başkanının en çok üç yıl için seçileceği öngörülmüştür. Bu Kanun Teklifi ile siyasi parti genel başkanlarının toplam görev süresinin on yıl ile sınırlandırılması öngörülmektedir. Bu bağlamda genel başkan kesintisiz olarak veya kesintili olarak toplam on yıl görev yapabilecektir. Zaten fıkranın ilk halinde, genel başkanın ara vermeksizin altı defadan fazla seçilemeyeceği ve yeniden seçilebilmesi için aradan dört yıl geçmesi düzenlenmişti. 3720 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle aynı kişinin ara vermeksizin beş defadan fazla seçilemeyeceği ve yeniden seçilebilmesi için aradan üç yıl geçmesi hükmü getirilmişti. Ancak 3848 sayılı Kanunla genel başkanın görev süresini sınırlayan düzenlemeler yürürlükten kaldırılmıştır. Düzenleme ile siyasi parti genel başkanlarının görev süresinin üst sınırı belirlenmiş, uzun süre görev yapan genel başkanların görevleri sonlandırılarak siyasete yeni bir bakış açısının getirilmesinin önünün açılması hedeflenmiştir.

Önseçim bir siyasi partinin seçimlerde aday gösterilecek kişileri parti üyeleri veya seçmenleri oyu ile belirleme yöntemine denmektedir. Anayasanın 69 uncu maddesinde siyasi partilerin faaliyetleri, parti içi düzenlemeleri ve çalışmalarının demokrasi ilkelerine uygun olacağı öngörülmüştür. Önseçim yönteminin benimsenmesi parti içi demokrasinin gerçekleştirilmesi açısından hayati önem arz etmektedir. 13/7/1965 tarihli ve 648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu ile siyasi partilerin adaylarının belirlenmesinde önseçim sistemi zorunlu kılınarak parti içi demokrasi açısından devrim niteliğinde bir gelişme yaşanmıştır. Ancak 26/6/1973 tarihli ve 1783 sayılı Kanun ile Siyasi Partiler Kanununda değişiklik yapılarak önseçim yönteminden vazgeçilmiştir.

Önseçim sisteminin; seçimlerin tek dereceli olmasının benimsendiği Anayasaya aykırı olduğu gerekçesi ile açılan davada Anayasa Mahkemesi, (E. 1965/36) önseçim sisteminin önceden uygulanan sistemden daha demokratik olduğunu şu şekilde belirtmiştir:

"Önseçim sisteminde partiye oy verebilecek bütün parti üyelerinin aday tesbiti işlemine katılmaları sağlandığından, partililer ve parti adına ortaya çıkmış bir irade söz konusu olacaktır. Bu suretle partiye yazılı olanların çoğunluğunun istek ve eğilimlerine uygun bir sonuç hasıl olacak ve hiç değilse yukarıda belirtilen sakıncalar büyük ölçüde ortadan kalkmış bulunacaktır. Bu durumda, 29 uncu maddenin, Anayasa'nın öngördüğü kişi hak ve hürriyetlerini ortadan kaldırdığı veya zedelediği düşünülemez. Bu sistemin eskisinden çok daha demokratik olduğundan, başkaca açıklamayı gerektirmeyen bir gerçektir."

648 sayılı Siyasi Partiler Kanunu 16/10/1981 tarihli ve 2533 sayılı Siyasi Partilerin Feshine Dair Kanunun 7 nci maddesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Siyasi partiler 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununda yeniden düzenlenmiştir. Kanunun 37 nci maddesinin ilk şeklinde milletvekilliği için yapılacak seçimlerde adayların belirlenmesinde önseçim sistemi benimsenmişti. 28/3/1986 tarihli ve 3270 sayılı Kanunla tekrar önseçim yönteminden vazgeçilmiştir. Teklif ile demokratik ilkelerin yerleşmesi açısından önseçim sistemi yeniden zorunlu kılınmakta, önseçim sistemi hem milletvekilliği genel ve ara seçimlerinde hem de mahalli idareler seçimlerinde zorunlu hale getirilmektedir. Genellikle Siyasi Partiler Kanununda

aday tespiti konusunda milletvekilliği genel ve ara seçimleri ile ilgili hükümler öngörülmektedir. Bununla birlikte 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 12 nci maddesi ile 18/1/1984 tarihli ve 2972 sayılı Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarlıkları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanunun 10 uncu maddesinde adayların belirlenmesinde Siyasi Partiler Kanununa atıf yapılmaktadır. Bu sebeple mezkur kanunlarda ayrıca düzenleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır. Siyasi Partiler Kanununda önseçimin uygulanıp uygulanmaması partilerin iç düzenlemesine bırakılmakla birlikte önseçim ile ilgili hükümler bulunmaktadır. Teklif ile önseçim aday belirlemede tek sistem olmakta ve böylece diğer aday tespit yöntemlerinin uygulanma imkanı ortadan kaldırılmaktadır. Bu düzenleme bazı adayların siyasi parti genel merkezi tarafından açık bir şekilde desteklenmesine engel değildir. Bununla birlikte genel merkezin desteklemediği adayların aday gösterilmesinde demokratik kurallara aykırı engeller çıkarılması kabul edilemez. Bu durumlarda ilgili kişi yargı yoluna başvurabilecektir. Önseçimin yapıldığı tarihte ilgili siyasi parti üyesi olanlar adaylık için öngörülen objektif koşulları taşımaları halinde aday olabilecektir.

Önseçim Siyasi Partiler Kanununun 37 nci maddesinde düzenlendikten sonra Kanunun 40 ncı maddesinde değişiklik yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda Teklifte, 40 ncı maddenin iki ve üçüncü fıkraları değiştirilmektedir. Böylelikle siyasi parti üyelerinin üye kayıtlarının olduğu il veya ilçelerde aday olabilmeleri öngörülmektedir. Kişi üye kaydının olmadığı yerlerde önseçimlerde aday olamayacaktır. Eğer seçimlere karar verilmeden önce veya mahalli idareler seçimlerinde üç ay önce kişi; kaydını, aday olmak istediği il ve ilçeye parti tüzüğüne imkan verdiği ölçüde alabilir. Bu düzenlemeden amaç yerelleşmeyi sağlamaktır. Genel merkezin önseçimle dahi olsa demokratik olmayan yöntemleri çağrıştıracak müdahalelerde bulunmasının önü kapatılmaktadır. Ancak bu düzenleme siyasi partinin uzun vadeli plan yapmasına mani değildir. Bir siyasi parti uygun gördüğü kişilerden kayıt yerlerini değiştirmelerini isteyerek seçimlerde ilgili yerlerde onları aday gösterebileceğini de ilan edebilir. Bu husus sadece, süre ile kayıtlıdır. Maddenin üçüncü fıkrası da değiştirilerek bir partiden önseçime katılan kimsenin başvuruyu yaptıktan sonra diğer partilerden aday olmasının önü kapatılmaktadır. Siyasi yaşamda bir siyasi partiden aday olamayanların diğer siyasi partiler nezdinde girişimde bulunarak aday olmaya çalıştığı bilinmektedir. Siyasi etik açısından pek de şık olmayan bu durumun önlenmesi hedeflenmiştir. Belki mevcut sistemde aday gösterilmeyen kişiler siyasi parti liderlerince aday gösterilmediğinden diğer partiler nezdinde girişimde bulunmaları kendileri açısından makul karşılanabilir. Ancak önseçim zorunlu olduğundan bu tür durumlara gerek kalmayacaktır.

Önseçim sisteminin benimsenmesi sonucu Kanunun 41 inci maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinin değiştirilmesi gerekmektedir. Cümlelerin mevcut halinin ifadesinde önseçim dışındaki aday belirleme sistemlerine atıfta bulunulduğundan cümle değiştirilmiştir. Siyasi partiler önseçim yapılacak seçim çevrelerini Yüksek Seçim Kuruluna bildireceklerdir. Bazı durumlarda siyasi partiler bazı seçim çevrelerinde seçime katılmamaktadır. Bu sebeple önseçim yapılacak yerlerin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesi gerekir. Doğal olarak önseçim yapılmayan yerlerde siyasi parti aday gösteremeyecektir. Önseçime için seçim çevreleri partilerin aday aday listelerinin Yüksek Seçim Kuruluna bildirilmesinden itibaren üç gün içerisinde ilan edilecektir.

Siyasi Partiler Kanununun 48 inci maddesinde yapılan değişiklikle düzenlemenin önseçim sistemine uyum sağlanması hedeflenmiştir. Buna göre il seçim kurulları önseçimleri müteakip listeleri Yüksek Seçim Kuruluna gönderecektir. Yüksek Seçim Kurulu da bu listelerin tasdikli bir suretini ilgili siyasi parti genel başkanlığına teslim edecektir. Ayrıca Yüksek Seçim Kurulu il seçim kurullarından gelen listeleri ülke listesi haline getirip internet sayfasında yayımlayacaktır. İlgili siyasi parti sadece kendisine gönderilen il listeleri ile ülke listesi arasında bir fark var ise, buna dayanarak itirazda bulunabilecektir. Sürecin uzamaması için Yüksek Seçim Kurulu itirazları üç gün içerisinde sonuçlandıracaktır.

Siyasi Partiler Kanununun 51 inci maddesinin dördüncü fıkrasında yapılan değişiklikle önseçimin iptali durumunda ne olacağı düzenlenmiştir. Birinci iptali müteakip yedi gün içerisinde ikinci bir önseçim yapılması gerekmektedir. Günün tespitine il ve ilçe seçim kurulları karar verecektir. Bunda ilgili siyasi partinin hukuku uygun mazeretleri seçim kurulu tarafından dikkate alınır. Eğer ikinci önseçim de iptal edilirse yeni bir önseçim yapılması süreci aşırı derecede uzatacağından adayların yerleşmeye uygun şekilde ilgili il ve ilçe teşkilatı tarafından belirlenmesi düzenlenmiştir.

Önseçim yapılması hem milletvekili seçimleri hem de mahalli idareler seçimleri için öngörülmüştür. Bu sebeple önseçim dışında başka bir aday belirleme sistemine atıfta bulunan Siyasi Partiler Kanununun 42 nci maddesinin altıncı fıkrası ile Siyasi Partiler Kanununun siyasi partilerin mahalli idareler seçimlerinde adayların seçilmesi ve yoklamaların yapılması konusundaki Kanun hükümlerinin uygulanacağını öngören 52 nci maddesinin yürürlükten kaldırılması gerekmektedir.

Kanunun yürürlüğe girdiği zaman on yıllık görev süresini dolduran siyasi parti genel başkanlarının durumu Siyasi Partiler Kanununa eklenen geçici madde ile açıklığa kavuşturulmaktadır. Buna göre, kanunun yayımı tarihinde on yıllık görev süresini dolduran siyasi parti genel başkanlarının görev süresi yapılacak ilk olağan veya olağanüstü kongreye kadar devam edecektir. Normal olarak ilk olağan kongre beklenecektir. Olağanüstü kongre çağrı yapılması bu düzenleme açısından zorunlu olmamakla birlikte ancak siyasi parti tüzüğü çerçevesinde, olağan kongreye kadar olağanüstü kongre yapılacak olursa on yılını tamamlayan genel başkanların süresi bu kongreye kadar devam edecektir.

Seçim kanunlarının daha demokratik hale getirilmesi bağlamında 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları değiştirilmektedir. Teklif ile, yüzde onluk ülke barajı yüzde altıya indirilmektedir. Yüzde on barajının tatbiki durumunda seçmenlerin tercihinin önemli bir kısmı Meclise yansıtılamamaktadır. Örneğin 2002 yılında yapılan Milletvekili Genel Seçimlerinde seçmenlerin yüzde kırk altısının oyu Meclise yansımamıştır. Anayasanın 67 nci maddesinde seçim kanunlarının temsilde adalet ve yönetimde istikrar ilkelerini bağdaştıracak şekilde düzenleneceği belirtilmiştir. Yüzde on barajı uygulaması bir açıdan yönetimde istikrar ilkesine uygun olsa da temsilde adalet ilkesi ile bağdaşmayabilecektir. Temsilde adalet ilkesinin yönetimde istikrar ilkesi ile adil bir şekilde bağdaştırabilmek gayesi ile yüzde onluk ülke barajı yüzde altıya indirilmektedir.

SIYASİ PARTİLER KANUNU İLE MİLLETVEKİLİ SEÇİMİ KANUNUNDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN TEKLİFİ

MADDE 1- 22/4/1983 tarihli ve 2820 sayılı Siyasi Partiler Kanununun 15 inci maddesinin ikinci fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Genel başkan, en çok üç yıl için seçilir ve toplam on yıl görev yapabilir.”

MADDE 2- Siyasi Partiler Kanununun 37 nci maddesi başlığı ile birlikte aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Önseçim

MADDE 37- Siyasi partilerin milletvekilliği genel ve ara seçimleri ile mahalli idareler seçimlerinde gösterecekleri adaylar; adaylık için müracaat eden ve adaylığı uygun görülenler arasından, serbest, eşit, gizli oy ve açık tasnif esasları çerçevesinde ve yargı makamlarının gözetiminde, her seçim çevresinde parti seçmen kütüğüne kayıtlı bulunan bütün parti üyelerinin katılabilecekleri bir önseçimle tespit edilir.

Siyasi parti üyesi olan herkes, parti tüzüğünde belirlenen şartları taşımaları halinde aday olabilirler. Adaylığı hukuka aykırı olarak engellenenler, seçim kuruluna başvurabilir. Seçim kurulu; başvuruyu, önseçimin yapılmasından önce olmak kaydıyla, yedi gün içerisinde sonuçlandırır.

Önseçimler seçim kurullarının yönetim ve denetimi altında yapılır.

Aday tespitinin yapılacağı gün, Yüksek Seçim Kurulu tarafından seçimlerden en az yetmiş beş gün önceki bir tarih olarak belirlenir ve ilan edilir. Seçime katılacak siyasi partiler önseçimi, il ve ilçelerde aynı günde yaparlar.

Genel seçimler için kabul edilen seçim çevresi, aday tespiti için de esas alınır.”

MADDE 3- Siyasi Partiler Kanununun 40 ıncı maddesinin başlığı ile ikinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Siyasi partilerde aday adaylığı”

“Bir kimse üyesi olduğu seçim çevresinde aday olabilir, aynı seçim için birden fazla seçim çevresinden önseçime katılamaz.

Bir partiden önseçime katılan bir kimse, adaylık başvurusunu yazılı olarak yaptıktan sonra başka bir partinin önseçimine katılamaz ve partisinden istifa etmedikçe bağımsız aday olamaz.”

MADDE 4- Siyasi Partiler Kanununun 41 inci maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Siyasi partilerin önseçime gidecekleri seçim çevreleri, partilerin aday adayları listelerinin Yüksek Seçim Kuruluna bildirildiği tarihten üç gün içerisinde ilan edilir.”

MADDE 5- Siyasi Partiler Kanununun 48 inci maddesi aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen önseçimle tespit edilmiş parti adayları listelerinin tasdikli suretini derhal ilgili partilerin genel başkanlıklarına teslim eder. Yüksek Seçim Kurulu, il seçim kurullarından gelen listeleri her siyasi parti için tek liste haline getirir ve internet sayfasından ilan eder. İlan edilen listeye, kendilerine gönderilen tasdikli il

listelerinden farklı olduğu gerekçesi ile itirazı olan siyasi parti genel başkanlıklarının başvurusu Yüksek Seçim Kurulunca üç gün içerisinde sonuçlandırılır.”

MADDE 6- Siyasi Partiler Kanununun 51 inci maddesinin dördüncü fıkrası aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

“Bir seçim çevresinde önseçimin, önseçim işlemleri sebebi ile iptal edilmesi durumunda, iptal kararını müteakip yedi gün içerisinde ikinci bir önseçim yapılır. Bu önseçimin da iptali halinde, adaylar siyasi partinin ~~il ve ilçe teşkilatı~~ *genel meclisi* tarafından üç gün içerisinde belirlenir.”

MADDE 7- Siyasi Partiler Kanununun 42 nci maddesinin altıncı fıkrası ve 52 nci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

MADDE 8- Siyasi Partiler Kanununa aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

“GEÇİCİ MADDE 19- Bu maddenin yayımı tarihinde on yıllık görev süresini dolduran siyasi parti genel başkanlarının görev süresi, siyasi partinin yapacağı ilk olağan veya olağanüstü kongreye kadar devam eder.”

MADDE 9- 10/6/1983 tarihli ve 2839 sayılı Milletvekili Seçimi Kanununun 33 üncü maddesinin birinci ve üçüncü fıkraları aşağıdaki şekilde değiştirilmiştir.

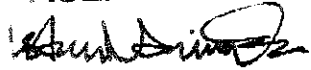
“Genel seçimlerde ülke genelinde, ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde, geçerli oyların yüzde altısını geçmeyen siyasi partiler milletvekili çıkaramazlar. Bir siyasi parti listesinde yer almış bağımsız adayların seçilebilmesi de listesinde yer aldığı siyasi partinin ülke genelinde ve ara seçimlerde seçim yapılan çevrelerin tümünde yüzde altılık barajı aşması ile mümkündür.”

“Yüksek Seçim Kurulu, bütün illerden bu şekilde alınan bilgilere göre, Türkiye genelinde geçerli oyları toplar ve her siyasi partinin aldığı geçerli oy toplamını genel geçerli oy toplamına bölerek, siyasi partilerin ülke genelinde aldığı oy yüzdesini hesaplar ve yüzde altılık barajı aşan siyasi partilerin isimlerini il seçim kurullarına bildirir ve ilan eder.”

MADDE 10- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 11- Bu Kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

ASLI GİBİDİR

Dr. İrfan NEZİROĞLU
nunlar ve Kararlar Müdürü